

15.11.2002

2658/4/00

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Juha Niemelä

KANSANELÄKELAITOKSEN VASTUU VIRHEENSÄ SEURAUKSISTA (seloste)

Kantelija kertoi Kansaneläkelaitoksen maksaneen hänelle liian pientä eläkettä vuodesta 1985 alkaen. Kansaneläkelaitos maksoi kantelijalle takautuvasti eläkkeen ajalta 1985-1999. Kantelijan mukaan takautuva maksu aiheutti hänelle veroseuraamuksia, joilta hän olisi välttynyt ilman eläkelaitoksen virhettä. Kysymys oli myös takautuvalle eläkkeelle maksettavasta viivästyskorotuksesta.

Oikeusasiamies Paunio totesi kannanottonaan seuraavan.

Kansaneläkelaitos huomasi virheen kantelijan eläkkeessä syksyllä 1999 tekemässään eläkkeiden tarkistuksen yhteydessä. Oikeusasiamiehen mukaan eläkkeiden tarkistus on kokonaisuutena arvioiden myönteinen toimenpide: liikaa maksettuja etuja on perittävä takaisin ja liian pientä etuutta saaneille on maksettava etuus takautuvasti.

Oikeusasiamies lausui käsityksensä, että sekä Kansaneläkelaitos että verotoimisto olivat menetelleet asiassa sinänsä voimassa olevien säännösten mukaisesti. Takautuvasti maksetun eläkkeen verotuksen osalta oikeusasiamies toi esiin kuitenkin mahdollisuuden hakea verotusmenettelystä annetun lain 88 §:n mukaista veronhuojennusta. Takautuvalle eläkkeelle maksettavan viivästyskorotussäännöksen (KEL 39 b §) ja sen voimaantulosäännöksen nykyistä tulkintaa oikeusasiamies piti kohtuuttomana, koska henkilöt, jotka ovat muutoinkin pisimpään kärsineet viranomaisen virheestä, jäävät myös vaille viivästyskorotusta. Seikka tulisi oikeusasiamiehen mukaan ottaa huomioon, kun tarkastellaan viranomaisen virheiden asianosaiselle aiheuttamia menetyksiä kokonaisuudessaan.

Oikeusasiamies toi esiin päätöksessään luottamuksensuojan periaatteen: asianosaisen tulee voida luottaa viranomaisen tekemään lainvoimaiseen päätökseen, johon hän on elämänsä sopeuttanut. Julkisyhteisön vahingonkorvausvastuu on lainsäädännössä kirjattu perustuslain 118 §:n 3 momenttiin. Tapauksessa oli oikeusasiamiehen mukaan kyse ennen kaikkea siitä, kuinka viranomaisen käytännössä kantaa vastuun virheestään. Oikeusasiamies korosti, että viranomaisen virheestä johtuvien takautuvien etuusmaksujen kullekin etuudensaajalle aiheuttamat taloudelliset seuraamukset on voitava ottaa huomioon. Viranomaisen virhe ei saisi johtaa etuudensaajalle haitalliseen taloudelliseen seuraamukseen, vaan sen tulisi yhdessä etuudensaajan kanssa selvittää virheensä vaikutukset ja ohjata etuudensaajaa käyttämään esimerkiksi verolainsäädännön suomia keinoja, joilla virheen haitallisia seuraamuksia voitaisiin vähentää. Viranomaisen tulisi mahdollisuksiensa mukaan saattaa tilanne etuudensaajan kannalta vastaamaan sitä, joka se olisi ollut ilman tapahtunutta virhettä.

Kantelijan kohdalla asian selvittämistä vaikeuttaa se, että virheen taloudelliset haittavaikutukset ilmenevät muun kuin virheen tehneen viranomaisen antamalla päätöksellä. Myös virheen aiheuttaman taloudellisen menetyksen lopullisen määrän arviointi on ongelmallista.

Oikeusasiamies saattoi käsityksensä Kansaneläkelaitoksen tietoon ja kehotti sitä ottamaan

kantelijan asian vielä kertaalleen käsiteltäväkseen.